

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Taiteilijaresidenssit kuvataideviennin edistäjinä

Selvitys Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin residenssitoiminnasta

Elina Vihinen

Kulttuurituotanto (240 op)

11/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elina Vihinen	Sivumäärä 31 ja 8 liitesivua
Työn nimi Taiteilijaresidenssit kuvataideviennin edistäjinä Selvitys Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin residenssitoiminnasta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Molla Walamies, Jari Hoffren	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti, Leena-Maija Rossi	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö on selvitys Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin taiteilijaresidenssitoiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin taiteilijaresidenssitoimintaa. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti on edistänyt suomalaisen kulttuurin tunnettavuutta Yhdysvalloissa jo yli 20 vuotta. Yksi instituutin toiminnan päälinjauksista on taiteilijaresidenssitoiminta. Instituutti kehittää jatkuvasti yhteistyöverkostojaan jotka koostuvat paikallisesta taidekentästä ja kulttuuri-toimijoista. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti on opinnäytetyön tilaaja.</p> <p>Taiteilijaresidenssitoiminnalla tarkoitetaan taiteilijan ammattimaista työskentelyä vieraassa asuin- kulttuuri- ja työympäristössä. Taiteilijaresidenssi käsitteenä on tunnettu noin sata vuotta mutta vasta viime vuosikymmeninä niistä on kasvanut merkittäviä kulttuurivaihdon keskuksia.</p> <p>Instituutin residenssitoiminta on yksi monista kansainvälistymisen keinoista suomalaisille kuvataiteilijoille. New Yorkin ylitsepersuava kulttuuritarjonta asettaa omat haasteensa pitkäjänteiselle suhdetoiminnalle. Kulttuurinedistämistyötä tehdään vapaan kansalaistoiminnan periaatteella, ei niinkään virallisesta kansallisesta lähtökohdasta. Tässä työssä pohditaan myös kuvataideviennin suhdetta muiden taiteenalojen vientiin ja instituutin roolia kulttuuriviennin näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen kehittämissyö jonka keskeiset tutkimusmenetelmät ovat kyselytutkimus ja teemahaastattelu. Asiantuntijahaastatteluvina olivat kulttuuri-instituutin johtajaa Leena-Maija Rossi ja New Yorkissa asuva suomalainen kuvataiteilija. Kysely tehtiin instituutin taiteilijaresidensseissä vierailleille taiteilijoille. Lähdekirjallisuutta on käytetty haastattelu- ja kyselyaineiston vertailupohjana.</p> <p>Opinnäytetyön lopuksi teen yhteenvedon tutkimusprosessista ja ehdotan kehittämistoimenpiteitä residenssitoiminnan kehittämiseksi. Opinnäytetyössä esitetyt kehittämistoimenpiteet ovat pohdintoja ja ehdotuksia ja varsinainen kehittämissyö jää instituutille.</p>	
Asiasanat kulttuurivienti, kuvataide, taiteilijaresidenssit, kehittäminen, kulttuuri-instituutit, kansainvälinen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Elina Vihinen	Number of Pages 31+8
Title Artist-in-residency programs as promoters of visual arts exports Developing Artist-in-residency program in Finnish Culture institute in New York	
Supervisor(s) Molla Walamies, Jari Hoffren	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Culture-Institute in New York, Leena-Maija Rossi	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to create a development plan for the Finnish Culture Institute in New York's artist-in-residency program. The Finnish Culture Institute in New York has contributed the awareness of Finnish culture in the United States for over 20 years. One of the main lines of the Institute's programs is the artists-in-residency program. Institute is constantly developing cooperation networks and collaboration with the local art scene and the culture field. The subscriber of the thesis is the Finnish Culture Institute in New York.</p> <p>The concept of Artist-in-residency program is to offer a professional working space for artist in unknown living and working environment. The residency concept is known about a hundred years, but only in recent decades it has significantly increased cultural exchange.</p> <p>For Finnish artists, the Institute's residency program is a way to promote an international career, or gain an international outlook on the art field. New York City's overwhelming cultural scene is a challenge to create long-term cooperation and public relations. The principle is in free civil action, yet for a national basis. This study will also discuss the relationship between the exports of visual arts, the exports of other art forms, and the Institute's role in the perspective of cultural exports.</p> <p>In the development plan, the focus is on the visual artist's point of view. The main research methods are survey and consultant interview. The interviewed was Finnish Culture Institute in New York's Director Leena-Maija Rossi and Finnish visual artist who lives in New York. The survey was conducted in artists who have participated in Culture Institute's artist-in-residency program. The reference literature is a comparison base for interviews and survey data.</p> <p>At the conclusion of the study I suggest substantial development proposals and reflections on the Institute's current state and prospects for the future. Institute executes the actual development work.</p>	
Keywords cultural exports, visual arts, artist-in-residency program, development project, culture institutes, international	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TAITEILIJARESIDENSSITOIMINTA	7
2.1 Taiteilijaresidenssien historia	7
2.2 Taiteilijaresidenssi käsitteenä	8
2.3 Taiteilijaresidenssien organisatorinen rakenne	8
3 RESIDENSSITOIMINTA SUOMESSA	9
3.1 Toiminnan tarkoitus ja motiivit	9
3.2 Historiasta nykypäivään	10
3.3 Kansainvälinen residenssitoiminta kulttuuriviennin edistäjänä	11
4 SUOMEN NEW YORKIN KULTTUURI-INSTITUUTTI	12
4.1 Toiminnan kuvaus	12
4.2 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta instituutin organisaatiossa	14
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
5.1 Tutkimuksen lähtökohta	14
5.2 Kysely tutkimusmenetelmänä	15
5.3 Kyselyn valmistelu ja rakenne	16
5.4 Kysymysten muotoilu ja kohderyhmä	17
5.5. Teemahaastattelun toteutus	18
6 KYSELYN TULOKSET	19
6.1 Vastaajien profiloiminen ja motiivit hakeutua residenssiin	19
6.2 Residenssikauden arvioiminen	20
6.3 Kulttuuri-instituutin rooli residenssivierailun aikana	20
6.4 Taiteellinen työskentely residenssissä	21
6.5 Kontaktien luominen residenssikaudella	21
6.6 Kehitysehdotuksia taiteilijoiden näkökulmasta	22
7 KEHITTÄMISTYÖ	23
7.1 Vientiä ja vaihtoa riittäväillä resursseilla	23
7.2 Kansallisesta lähtökohdasta taiteen ehdoilla	24
7.3 Henkilöstöressurssien optimaalinen kohdentaminen	25
7.4 Taiteilijoiden palveleminen residenssitoiminnan lähtökohtana	26
7.5 Kontaktien luomisen haasteet ja edellytykset	27
8 LOPUKSI	28
LÄHTEET	30
LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Minkälainen on kuvataideviennin nykytila? Mitä hyötyä taiteilijaresidenssitoiminnasta on kuvataiteilijalle kansainvälistymisen kannalta? Näitä kysymyksiä pohdin ollessani New Yorkissa Yhdysvalloissa työharjoittelussa syksyllä 2011. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti tarvitsi selvitystä residenssien tilasta ja ajatus opinnäytetyöstä syntyi. Tavoitteena oli selvittää millaisia mahdollisia vaikutuksia residenssijaksolla oli taiteilijan taiteelliseen työhön ja uran edistämiseen kansainvälisillä taidemarkkinoilla. Tavoitteena oli myös selvittää millaisia odotuksia taiteilijoilla oli residenssikaudesta ja miten odotukset toteutuivat.

Suomalaisen taiteen vientipolitiikka on viime vuosina keskittynyt vahvasti designiin. Suomalainen muotoilu on maailmalla tunnettua ja sitä voidaan jopa markkinoida kansallisuuden perusteella. Kuvataiteessa asia on toisin. Kuvataiteen viennissä kansallisuus on lähtökohtana hankalampi, se koetaan helposti arveluttavaksi ja suhteiden luominen on vaikeampaa. Suomessa tehdään laadukasta kuvataidetta mutta miten taiteilijat itse kokevat globalisoituneen taidemaailman ja sen mukanaan tuomat haasteet? Yksi kansainvälistymisen keinoista on ympäri maailmaa sijaitsevat taiteilijaresidenssit. Niiden tarkoituksena on tarjota taiteilijalle mahdollisuus irtautua tavallisesta elinympäristöstään, mahdollistaa työskentely täysin uudessa ympäristössä, inspiroitua paikallisesta kulttuurista, suunnitella uusia projekteja, verkostoitua paikallisten toimijoiden kanssa, tehdä uutta taidetta tai kaikkia näitä yhdessä. Kansainvälisestä residenssitoiminnasta on tehty useita tutkimuksia eri yliopistoissa. Muun muassa Lontoon kulttuuri-instituutti on tehnyt vuonna 2009 selvityksen residenssitoiminnastaan kulttuuriviennin näkökulmasta. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti ei ole aikaisemmin tehnyt selvitystä residenssitoiminnastaan joten tämä tutkimus on ainutlaatuinen.

New York on kulttuuritarjonnaltaan ylitsepursuava ja kilpailuhenkinen kaupunki jossa menestyminen on ehkä vaikeinta maailmassa. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutti kohtaa jatkuvasti uusia haasteita verkostoituessaan paikallisten taidetoimijoiden kanssa ja yrittäessään auttaa suomalaisia taiteilijoita menestymään Pohjois-Amerikassa. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa residenssitoiminnan nykyti-

laa, sen tarjoamia mahdollisuuksia ja tulevaisuudennäkymiä. Opinnäytetyössä ääni annetaan itse taiteilijoille. Tilattua opinnäytetyötä varten suoritettua kyselytutkimuksen avulla he saivat kertoa viettämästään ajasta residenssissä ja sen mahdollisista vaikutuksista uraan ja taiteeseen.

Olen opiskellut Yhdysvalloissa taidehallintoa, kansainvälistä kauppaa ja johtamista. Tämän lisäksi olen tehnyt työharjoittelun Kentuckyssä ja New Yorkissa non profit-organisaatioissa. Yhdysvalloissa opiskelun ja työskentelyn ansiosta minulla on suhteellisen vahva käsitys kulttuurialan lainalaisuuksista Pohjois-Amerikassa. Yhdysvalloissa non profit-toimijoiden rahoitus on pitkälti yksityisten säätiöiden, yksityisten lahjoittajien ja yritystuen varassa. Suomessa asia on päinvastainen, sillä suurin taloudellinen tuki tulee valtiolta ja useimmiten Veikkausvoittovaroista. New Yorkin kulttuuri-instituutti on mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska se toimii Yhdysvalloissa paikallisten lakien alaisena, mutta Suomen Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) rahoittaa instituutin perustoiminnot Veikkausvoittovaroista. Elämme jo neljättä vuotta globaalissa talouskriisissä ja paineet julkisen rahoituksen vähentämisestä taiteelle ovat jatkuvasti esillä julkisessa keskustelussa. Siksi näin oleelliseksi myös pohtia kuvataideviennin rahoitusmalleja ja käytettävissä olevien resurssien optimaalista käyttöä. Tästä syystä käsittelen opinnäytetyössäni organisaation kehittämistä oppivan organisaation näkökulmasta.

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö jonka tilaaja on Suomen New Yorkin Kulttuuri-instituutti. Opinnäytetyötä voidaan käyttää residenssitoiminnan kehittämiseen. Tieteellisen tutkimuksen arvo määräytyy tiedeyhteisössä käydyn keskustelun kautta mutta kehittämistoiminnan mittarina on sen käyttökelpoisuus ja sovellettavuus siinä yrityksessä tai organisaatiossa missä kehitystyötä tehdään. Tämän opinnäytetyön tulee siis olla käyttökelpoinen Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutille ja välillisesti sen sidosryhmille ja muille organisaatioille. Kehittämistoiminta on tavoitekeskeistä. Organisaatio tai työyhteisö määrittelee keskeiset kehittämistarpeet jonka pohjalta kehitystyön metodologia määritellään. (Toikko & Rantanen 2009, 5-6.)

2 TAITEILIJARESIDENSSITOIMINTA

2.1 Taiteilijaresidenssien historia

Taiteilijuuteen on aina liitetty eräänlainen nomadimainen, kiertolaisuutta ja yhteen paikkaan sitoutumatonta elämäntapaa ihannoiva elämäkatsomus. Taiteilijat ovat etsineet uudenlaisia ympäristöjä, erilaisia kulttuureja ja halunneet olla vuorovaikutuksessa muiden taiteilijoiden kanssa. Taiteilijat ovat kautta historian matkustelleet laajentaakseen verkostojaan ja tehdäkseen taidettaan tunnetuksi muualla kuin omassa maassaan tai elinympäristössään. Taitelijaresidenssit ilmiönä on tunnistettu jo yli sata vuotta sitten. (Trans Artists 2012.)

Ensimmäiset taitelijaresidenssit tai vierasateljeet perustettiin yhdysvaltalaisten ja englantilaisten yläluokkaisten hyväntekijöiden intressistä tarjota taiteilijoille ateljeita ja työskentelytiloja. Ajatuksena oli tukea taiteilijoita ja edistää heidän liikkuvuuttaan. Samaan aikaan taiteilijat myös itse vetäytyivät maaseudulle yhteisöllisiin taiteilijakollektiiveihin. Esimerkkinä jälkimmäisestä taitelijoiden toimesta Saksan Bremeniin perustettiin taiteilijoiden siirtokunta jo 1800-luvun lopussa. Siirtokunta herätti pian perustamisensa jälkeen kansainvälistä kiinnostusta. Vuonna 1971 siirtokunta säätiöitiin ja nykyään Künstlerhäuser Worpswede on maailman tunnetuimpia kansainvälisiä taiteilijaresidenssejä. (mt.)

1960-luvulla kaksi uutta residenssimuotoa tuli muiden rinnalle. Taiteilijalle haluttiin tarjota eristetty oma tila porvarillisen yhteiskunnan ulkopuolella. Se tuki ajatusmallia jossa taiteilijan tuli saada taiteelliset ideansa eristyksissä oman tavallisen elinpiirinsä ulkopuolella. Toinen malli oli sosiaalinen osallistava malli, jossa taiteilijat olivat aktiivisia yhteiskunnan jäseniä ja jotka vaikuttivat vallitsevaan politiikkaan ja päätöksentekoon. 1970-1980-luvulla perustettiin useita edellä mainittujen kaltaisia taiteilijaresidenssejä. (mt.)

Globalisaation myötä 1990-luku oli muutoksen aikaa myös taiteilijaresidensseissä. Enää residenssit eivät olleet vain länsimaisten taiteilijoiden etuoikeus vaan uusia residenssejä perustettiin nopealla tahdilla muun muassa Aasiaan, Etelä-Amerikkaan ja

Afrikkaan. Paikallisuuteen keskittyvällä ruohonjuuritason toiminnalla residensseistä haluttiin tehdä taiteen ja tiedon jakamisen keskuksia. Kahdessa kymmenessä vuodessa residenssimuotoisista taidekeskuksista on tullut välttämättömiä taiteen katalysaattoreita varsinkin länsimaiden ulkopuolella. (mt.)

Nykyään residenssijakso nähdään lähes välttämättömäksi taiteilijan uran kannalta. Residenssikeskuksista on tullut pysyvä osa taidekenttää. Suuret säätiöt kuten Ford Foundation ja jopa valtiot rahoittavat osittain tai kokonaan residenssitoimintaa. Residenssikeskukset tekevät yhteistyötä ja liittoutuvat kentän toimijoiden kanssa. Taiteilijaresidenssien suosio kasvaa vuosi vuodelta ja niihin pääsemisestä kilpaillaan. Residenssien monimuotoisuus ilmenee muun muassa taiteilijakiertona, yhteisöprojekteina ja poikkitieteellisenä yhteistyönä. (mt.)

2.2 Taiteilijaresidenssi käsitteenä

Taiteilijaresidenssi, artist in residency tai yksinkertaisesti residenssi tarkoittaa taiteelliselle työskentelylle varattua tilaa tai asuntoa. Käsite ymmärretään myös taiteilijan ammattimaista työskentelyä vieraassa asuin- kulttuuri- ja työympäristössä. Taiteilijaresidenssien suosio Suomessa on kasvanut merkittävästi 1990-luvulta lähtien ja residenssityöskentely on nykyisin tärkeä osa kulttuurivaihtoa ja taiteilijoiden kansainvälistä liikkuvuutta. Residenssissä työskentelyn aikana taiteilijat ideoivat uusia tai työstivät jo käynnissä olevia projekteja, tutustuvat paikallisiin taidetoimijoihin ja luovat verkostoja paikalliseen taidekenttään. Tässä työssä useassa eri yhteydessä käytetty termi ”residenssi” voi viitata paikkaan, organisaatioon, vierailujaksoon, tai vierasateljeetoimintaan. (Suomi 2005, 3.)

2.3 Taiteilijaresidenssien organisatorinen rakenne

Residenssit voivat olla itsenäisiä toimijoita tai olla osa organisaatiota tai taidelaitosta. Taideorganisaatio voidaan perustaa residenssitoiminnan taustalle tai residenssit voivat olla esimerkiksi osa museota, galleriaa, ateljeetiloja, teattereita tai muita taitelijoiden kohtaamispaikkoja. Residenssien sijainnilla ei ole rajoituksia. Ne voivat sijaita

kaupungeissa, syrjäisissä kylissä tai vaikkapa maatilalla. Residenssiohjelman sisältö ja kesto määrittyvät residenssipaikan ja taiteilijan intresseistä. Osa residensseistä on hyvinkin yhteisöllisiä, joten taiteilijan joka haluaa keskittyä vain omaan työhönsä, voi olla haasteellista osallistua workshopeihin tai yhteisötaideprojekteihin. Valintaprosessissa onkin tärkeää kartoittaa tarkasti kohtaavatko residenssiohjelman ja taiteilijan intressit. (Res Artis 2012.)

Taiteilijaresidenssien taloudelliset resurssit koostuvat suomalaisittain yleensä kolmikantaisesta rahoituksesta. Määrällisesti suurin tuki on yleensä Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) julkiset avustukset ja määrärahat jotka kerätään Veikkausvoittovaroista. Kaksi muuta rahoituskanavaa ovat säätiöiltä ja organisaatioilta haettavat avustukset ja apurahat sekä yksityisten lahjoittajien ja yritysten antama taloudellinen tuki. Taiteilijoille suunnatut rahoitusmallit vaihtelevat suuresti. Osa ohjelmista on täysin taiteilijan itse kustannettava ja osalla residensseistä on haettavana erilaisia stipendejä kattamaan koko vierailun kulut tai osa kuluista. Hakuprosessit vaihtelevat myös residenssipaikasta riippuen. Osaan residenssiohjelmista on vapaa haku, osaan haetaan jonkin yhteistyökumppanin tai organisaation kautta ja joihinkin voi osallistua vain kutsuttuna. Residenssiohjelmat ovat usein alku pitkälle yhteistyölle tai jatkumoa jo aikaisemmin aloitetulle yhteistyölle. (mt.)

3 RESIDENSSITOIMINTA SUOMESSA

3.1 Toiminnan tarkoitus ja motiivit

Taiteilijaresidenssien toiminnan lähtökohdat ja motiivit ovat moninaisia. Residenssien tarkoitus on edistää kulttuurivaihtoa ja moninaistaa paikallista taide-elämää. Taiteilijan näkökulmasta residenssit luovat uusia näkökulmia ja luovat yhteisöllisyyttä taiteilijoiden keskuudessa. Suomen rajatut markkinat luovat paineita taiteilijoille laajentamaan verkostojaan kansainvälisille markkinoille. Residenssit edistävät taiteilijoiden kansainvälistä liikkuvuutta, tuovat erilaisia näkökulmia taiteeseen ja auttavat luomaan kansainvälisiä suhteita. Taiteilijaresidenssit edistävät taiteilijoiden asemaa luomalla kansallisia ja kansainvälisiä taiteilijaverkostoja sekä kehittävät ja monipuolistavat re-

sidenssikohteen taidekenttää. Residenssitoiminnalla on myös tuettu alueellista kehitystä. Residenssitoiminnan on toivottu vaikuttavan positiivisesti paikkakunnan imagoon tai levittävän sanaa paikkakunnasta residenssitoiminnan ansiosta. (Suomi 2005, 4-6.)

Residenssiohjelmien ympäristö ja kesto vaihtelee residenssin tarkoituksesta riippuen. Residenssit voivat tarjota taiteilijalle omaa työskentelyrauhaa tai ne ovat kaupunkikeskeisiä jolloin ensisijaisena tavoitteena on kulttuurivaihto ja paikallisen taidekentän rikastuttaminen. Residenssipaiikka ja -ohjelma valikoituvat taiteilijan omista lähtökohdista riippuen. Residenssikausi sisältää yleensä syventymistä jo käynnissä olevaan projektiin uudessa ympäristössä tai uusien projektien kehittämistä sekä tutustumista paikalliseen taidekenttään. Rajoituksia tai selviä linjavetoja ei välttämättä ole. Residenssejä ja residenssiohjelmaa on olemassa hyvin erilaisia, ja osa residenssiohjelmissa hyödyntää kumpaakin lähtökohtaa. (Suomi 2005, 6.)

Residenssitoiminta ammattimaistui 2000-luvun taitteessa ja se on selkeästi Taiteen keskustoimikunnan ansiota. Taiteen keskustoimikunta perusti residenssijaoston vuonna 1996. Jaosto laati residenssitoiminnan kehittämissuunnitelman vuonna 1997 ja on siitä lähtien ollut aktiivinen toimija residenssitoiminnan kehittämisessä. Taiteen keskustoimikunta painottaa avustuksissaan residenssin ohjelmallista sisältöä, työskentelyn kestoa, taiteilijavaihdon ja vastavuoroisuuden mukanaoloa sekä yhteyksien muodostamista paikalliseen taideyhteisöön ja paikkakuntalaisiin. (Suomi 2005, 7.)

3.2 Historiasta nykypäivään

Kansainvälinen taiteilijaresidenssitoiminta alkoi Suomessa 1981 jolloin Pohjoismainen taidekeskus (nykyisin NIFCA Pohjoismainen nykytaiteen instituutti) aloitti ulkomaisille taiteilijoille suunnatun vierasateljeetoiminnan. Kulttuurivaihdon vauhdittamiseksi Suomen Taiteilijaseura ja Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö keräsivät 1990-luvulla rekisterin suomalaisille suunnatuista vierasateljeista ulkomailla. Suomen taiteilijaseura ja alueelliset taiteen keskustoimikunnat ovat olleet tärkeässä roolissa residenssitoiminnan kehittämisessä ja taloudellisessa tukemisessa avustusten muodossa. (Suomi 2005, 6.)

Residenssiohjelmien kesto ja sisältö vaihtelevat niin paljon, että on haasteellista tehdä määritelmiä tai listaa Suomessa toiminnassa olevista taiteilijaresidensseistä. Suomen taiteilijaseuran ateljeesäätiön nettisivujen mukaan Suomessa on tällä hetkellä 45 vierasateljeeta tai taiteilijaresidenssiä. (Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö, 2012.)

3.3 Kansainvälinen residenssitoiminta kulttuuriviennin edistäjänä

Suomi on väkiluvultaan pieni maa jonka taidemarkkinat ovat rajalliset. Globalisaation myötä suomalaisten taiteilijoiden kansainvälistyminen on ollut entistä enemmän niin taiteilijoiden kuin valtionkin intresseissä. Kulttuurivienti on ollut kulttuuripolitiikan yksi tärkeimmistä teeseistä ja Opetus- ja kulttuuriministeriö on varsinkin viime hallituskaudella tehnyt aiheesta useita selvityksiä. Selvityksissä ja mietinnöissä on käsitelty ulkomailla sijaitsevien kulttuuri-instituuttien ja edustustojen roolia ja työnjakoa kulttuuriviennissä sekä rahoitusta ja resurssien käyttöä. Mietinnöissä on myös pohdintaa kulttuuriviennin fokusta kansallisesta ja toisaalta taiteen näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) rahoittaa ja tukee kulttuuriviennin hankkeita. Taloudellista tukea annetaan vuosittain erilaisten apurahojen ja harkinnanvaraisten avustusten muodossa. OKM kehittää kulttuuriviennin hankkeita alan toimijoiden kanssa. OKM:n toiminnan periaate on lähinnä rahoittaa ja ohjeistaa. Toimijoiden tehtäväksi jää toteutus ja raportointi. Kulttuurivientiin suunnatut varat kohdistetaan esimerkiksi musiikin, kuvataiteen, muotoilun ja arkkitehtuurin vientiä edistäviin hankkeisiin. (Opetusministeriön julkaisuja 2008:15.)

Kulttuurivientiä tekevät OKM:N ja ulkoministeriön tukemat instituutit ja edustustot sekä Suomesta käsin työtä tekevät organisaatiot ja instituutiot. Instituutit ja edustustot tekevät yhteistyötä asemamaan paikallisten toimijoiden kanssa. Instituutit tekevät yhteistyötä myös muiden Suomen ulkomaan instituuttien kanssa ja Suomessa toimivien kansainvälisten organisaatioiden kanssa. OKM:n ja kulttuuriorganisaatioiden yhteiset hankkeet tukevat Suomen kulttuuripolitiikan vientistrategiaa. (mt.)

Taiteilijaresidenssitoiminta on tärkeä osa kuvataidevientiä. Residenssitoiminta ja vierasateljeetoiminta nähdään kaksisuuntaisena kulttuurivaihtona jossa suomalaisten

taiteilijoiden työskentely ulkomailla vaatii vastavuoroisesti ulkomaisten taiteilijoiden kutsumista suomalaisiin residensseihin ja vierasateljeisiin. Kulttuurikentän toimijoiden yhteinen tavoite on pitkäjänteisen suhdetoiminnan kehittäminen ja alaa yleisesti vai-vaavan resurssipulan vähentäminen. Suomessa kansainvälistä residenssitoimintaa organisoivat muun muassa Suomen Taiteilijaseura, Helsinki International Artist Program ja Näyttelyvaihtokeskus Frame. Toiminnan rahoitus tulee pääosin Opetus- ja kulttuuriministeriön, ulkoministeriön, Taiteen keskustoimikunnan, alueellisten taide-toimikuntien, säätiöiden, kaupunkien tai kuntien myöntämänä avustuksena. (Karo 2008, 9.)

Kansainvälistymisen edellytyksenä kulttuurikentän toimijat näkevät vahvasti julkisen rahoituksen lisäämisen välittäjäportaan toiminnan tukemiseen. Välittäjäportaan ase-massa olevat galleristit, tuottajat, kuraattorit ja kriitikot toimivat teosten välittäjinä ja esittäjinä mutta osallistuvat joskus tiiviisti konkreettiseen tuotantoprosessiin. (mt.)

4 SUOMEN NEW YORKIN KULTTUURI-INSTITUUTTI

4.1 Toiminnan kuvaus

Instituutin ja sen perustajaorganisaation, Suomen New Yorkin Kulttuuri-instituutin säätiön tehtävä on tehdä tunnetuksi laadukasta suomalaista visuaalista taidetta Poh-jois-Amerikassa. Instituutin tehtävänä on myös jatkuvien ja pysyvien kulttuurivien-tisuhteiden luonti paikallisten taidetoimijoiden ja kulttuuriorganisaatioiden kanssa se-kä luoda puitteet residenssitoiminnalle ja sen kehittämiseksi. Instituutin säätiö organi-soi stipendiaattien valinnan, koordinoi residenssiohjelmaa ja vastaa sen tiedotukses-ta Suomessa. Instituutin operatiivinen toiminta sijaitsee Manhattanilla, New Yorkin osavaltiossa Yhdysvalloissa. Instituutti vastaa residenssiohjelman käytännön toteu-tuksesta, ylläpitää suhteita paikallisiin taideorganisaatioihin ja luo uusia verkostoja Pohjois-Amerikan taidekenttään. Instituutin pääasiallinen tehtävä residenssitoimin-nassa on ollut ylläpitää residenssiasuntoja ja olla taiteilijan käytännön apuna resi-denssivierailun ajan. (Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin ateljeesäätiö 2009, 1-6.)

Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutilla on käytössään kolme taiteilija-asuntoa joissa suomalaisilla visuaalisen alan ammattilaisilla on mahdollisuus asua ja työskennellä. Kaksi asunnoista on omatoimiasuntoja joita voivat hakea Suomen taiteilijaseuran (STS), Suomen arkkitehtiliiton (SAFA) ja Teollisuustaiteen liitto Ornamon jäsenet. Kolmas residenssi on perustettu yhteistyössä Alfred Kordelinin säätiön kanssa. Se on osa kansainvälistä International Studio & Curatorial Programia (ISCP) ja suunnattu ainoastaan kuvataiteilijoille. Omatoimiasunnoissa on yhdistetty asuin- ja työskentelytilat samassa mutta ISCP:n asunnon työskentelytila löytyy organisaation omissa tiloissa kävelymatkan päässä asunnosta. Kaikki asunnot sijaitsevat Brooklynin kaupunginosassa Williamsburgissa. Alueesta on viime vuosina tullut suosittu urbaanin alakulttuurin keskus jossa monet designerit, indie-bändit ja muut luovat alan tekijät viihtyvät. Williamsburgin alue on Manhattania edullisempi sekä rauhallinen ja inspiroiva ympäristö työskennellä. Williamsburgista on noin neljännestunnin matka maanalaisella Manhattanille. Työskentelyperiodit ovat yleensä kahdesta kuuteen kuukauteen mutta erityisistä syistä voidaan myöntää kuukauden mittainen stipendi tai yli kuuden kuukauden pituinen jakso. Instituutin residenssiohjelmat ovat hyvin suosittuja. Hakijat ovat hyvin kovatasoisia ja hakemuksia tulee enemmän kuin instituutilla on mahdollisuuksia ottaa. Instituutin 20 toimintavuoden aikana residenssissä on työskennellyt yhteensä noin 600 arkkitehtia, taiteilijaa, muotoilijaa tai työryhmää. Monet heistä ovat vierailleet puolisonsa tai perheen kanssa. (Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin ateljeesäätiö 2009, 16-19.)

Suomen ulkomaanedustustojen ja instituuttien tehtävä laajassa mittakaavassa on edistää suomalaisen kulttuurin tunnettuutta asemamaassa, ja edistää kulttuurivaihtoa asemamaan välillä. Käytännössä roolit ja identiteetit ovat tätä monimutkaisempia. Instituutit ja edustustot tekevät paljon yhteistyötä, mutta työnjako ja vastuut projekteista vaihtelevat. (Niinikoski & Kiiski 2007, 3-11.) New Yorkin kulttuuri-instituutin asemamaa ja toimintaympäristö on ainutlaatuinen maailmassa työskentelyympäristöltään ja lainsäädännöltään. Suomalaisen kuvataiteen tunnetuksi tekeminen kulttuuritarjonnaltaan ylitsepursuavassa kaupungissa on erityisen haastavaa. Kuvataiteessa kansallisuudella ole erityistä huomioarvoa. Pohjoisamerikkalainen yhteiskunta rakentuu yksilön vastuun ja vapauden ympärille. Yhdysvaltojen keskushallinnon ja osavaltioiden jakama taloudellinen tuki kulttuuriorganisaatioille on vähäistä

verrattuna yksityisiin lahjoituksiin tai yritystukeen. Instituutti, joka on leimallisesti suomalainen kulttuuriorganisaatio, voi pohjoisamerikkalaisesta näyttäytyä vain yksilotteisena maansa edustajana, eikä vakavasti otettavana taideorganisaationa.

4.2 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta instituutin organisaatiossa

Opinnäytetyössä arvioidaan resursseja, toiminnan prosesseja ja pyritään tutkimuksella tuottamaan uutta tietoa instituutin residenssitoiminnasta. Uusi tieto on itsessään arvokasta ja sillä on tarkoitus analysoida toiminnan tehokkuutta ja tulevaisuudennäkymiä. Kehittämistyö tulisi tehdä käytännönläheisesti ja sen tulisi parantaa instituutin toimintaa ja suunnata käytettävissä olevat resurssit mahdollisimman tehokkaasti organisaation ydintoimintoihin. Kuvataiteen vienti on kulttuurivaihtoa, ilman tuontia ei ole vientiä. Kulttuurivaihto on jatkuvaa dialogia maiden välillä. Pysyvien ja pitkäikäisten kontaktien luomiseen tarvitaan asemapaikka maassa, jossa suomalaiset taiteilijat vierailevat ja hakevat vaikutteita, ja Suomessa tulisi vastaavasti tarjota vastavuoroisia mahdollisuuksia ulkomaisille vieraileville taiteilijoille.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen lähtökohta

Tämän työn lähtökohtana on kehittämistoiminta on tutkimuksellinen kehittämistoiminta jolla tarkoitetaan selvitystä instituutin taiteilijaresidenssitoiminnasta. Tutkimuksen kohteena ovat taiteilijat jotka omalla näkemyksellään osallistuvat residenssitoiminnan arvioimiseen ja kehittämiseen. Tällaista selvitystä ei ole aikaisemmin tehty Suomen New Yorkin Kulttuuri-instituutille joten varsinaiset kehittämiskohteet paljastuivat vasta tutkimuksen edetessä. Residenssitoiminnan voidaan kuitenkin olettaa toimivan edes kohtuullisesti, koska hakijoita residenssiin on eikä oma-aloitteista negatiivista palautetta ole kuultu taiteilijoiden puolelta. Kehittämisstrategia muotoutui tutkimuksen edetessä ja konkretisoitui aineiston analyysissä ja yhteenvedossa. Opinnäytetyön tehtä-

vä on siis tutkia ja kartoittaa mahdollisia kehittämiskohteita ja antaa suosituksia muutoksista, mutta varsinainen kehittämistyö ja sen seuranta jää instituutin vastuulle.

Kehitystyö tehdään yhteistyössä organisaation ja taiteilijoiden kanssa. Kehittämistyön tavoitteet ja organisaation toimintatavat tulisi asettaa tietyin määräajoin uudelleen tarkasteltaviksi. Oppivan organisaation kehitysnäkökulman ohella tutkimukseen sovelletaan Robert Arnkilin kehittämiskonseptia jonka periaatteena on jäykkien prosessien luomisen sijasta arjen kommunikaatiossa. Taiteilijoiden intressit ja työskentelytavat eroavat toisistaan joten kehitystyön tulosten tulee olla muunneltavissa taiteilija-kohtaisesti sopiviksi. (Toikko & Rantanen, 2009.)

Tutkimuksen menetelmissä on sovellettu osaa kvalitatiivisen tutkimuksen yleisistä periaatteista. Tutkimuksen aineistoa tulkitaan kokonaisuutena. Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonkeruuta joka kootaan todellisista luonnollisista aineksista. Tutkimuksessa luotetaan omiin näkemyksiin ja tulkintoihin hankittavasta tiedosta, tunnistetaan arvolähtökohdat ja tunnustetaan tietty objektiivisuus, koska tiedetty aineisto ja sen tutkija limittyvät toisiinsa. Hypoteesille avoin lähestymistapa antaa mahdollisuuden käyttää induktiivista analyysia jossa odottamattomien asioiden paljastuminen on suotavaa, ellei jopa toivottavaa. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tulkitaan aineistoa ainutlaatuisena. Tutkimuksen lähtökohtana on taiteilijoiden ja instituutin näkemykset. Aineiston hankinnassa on käytetty laadullisten tutkimuksen metodeja. Tällöin metodeina on empiirisesti kerättävä tiedonmuoto, kuten teema- ja ryhmähaastattelu ja erilaisten tekstien diskursiivinen analyysi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 154.) Tieteellisessä tutkimuksessa on tärkeää pystyä todistamaan tutkimuksen luotettavuus, eli onko tutkimus relevantti ja totuudenmukainen. Arvioitaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on tärkeää perustella selkeästi ja riittävästi tutkimustuloksen metodeja, tuloksia ja johtopäätöksiä. (Vilka 2005, 158-159.)

5.2 Kysely tutkimusmenetelmänä

Taiteilijoilta tarvittiin sekä strukturoitua että avointa tietoa. Kyselytutkimus oli sopivin tapa kerätä tämäntyyppistä tietoa. Koska tutkimuksen kannalta oli oleellista osallistaa taiteilijoilta, heille teetettiin anonyymi web-pohjainen survey-tutkimus eli kysely. Kyse-

lytutkimus on kustannustehokas, helppo toteuttaa ja sillä saavutetaan suuri joukko yhdellä kertaa. Kyselyn rakenteesta riippuen siitä on myös suhteellisen helppo kerätä kvantitatiivista dataa mikäli sitä tarvitsee. Kyselyn avulla kerättiin perustietoa vastaajista sekä heidän kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä residenssin toiminnasta. Kyselyllä pyrittiin myös kartoittamaan taitelijan käsityksiä kulttuuriviennistä ja taiteilijaresidenssien merkityksestä kulttuurivaihdon näkökulmasta. Taiteilijoilta kysyttiin myös suoraan tosiasioita suorilla kysymyksillä, esimerkiksi mikä on kulttuuri-instituutin tärkein tehtävä residenssikauden aikana (Liite 2). (Valli 2001, 182-184.)

Tutkimus haluttiin rajata vuosina 2003-2011 residenssissä vierailleisiin kuvataiteilijoihin. Kysely lähetettiin 37:lle instituutin residenssissä vierailleelle kuvataiteilijalle. Lomake sisälsi monivalinta- ja avoimia kysymyksiä (Liite 2). Instituutin edustajan näkökulma on tärkeä tehtäessä kehittämistyötä, joten yksi haastateltavista oli instituutin johtaja Leena-Maija Rossi. Toinen asiantuntijahaastateltava on New Yorkissa asuva kuvataiteilija jonka näkemys kulttuuriviennistä ja instituutin toiminnasta toi erilaista tietoa tutkimukseen. Kyselyn saatekirjeessä esiteltiin opinnäytetyön tekijä, tarkoitus ja tilaaja (Liite 1). Saatteessa kerrottiin myös kuinka tärkeää kyselyyn vastaaminen on itse taitelijoille ja rohkaistiin vastaamaan. Kysely lähetettiin yhteensä kaksi kertaa. Kyselyyn kehoitettiin vastaamaan pikaisesti, mutta viimeistään annettuun päivämäärään mennessä. Saatekirjeeseen liitettiin linkki kyselyyn. Lopuksi kiitettiin vastaamisesta ja kerrottiin kyselyn lähettäjän ja instituutin johtajan yhteystiedot. (mt. 2001, 185.)

5.3 Kyselyn valmistelu ja rakenne

Kyselyä tehdessä pyrittiin ottamaan huomioon myös survey-tutkimuksen heikkoudet. Perusjoukko jolle kysely lähetettäisiin oli jo valmiiksi pieni ja valikoitunut. Koska kyselyyn eivät voineet osallistua muut kuin New Yorkin residenssissä vierailleet kuvataiteilijat, otanta olisi auttamatta viitteellinen. Kyselyn tuloksia ei toisaalta voi verrata muihin tehtyihin kyselyihin, koska valittu joukko on ainoa joukko jolta tietoa voidaan kerätä. Etukäteen ei voida tietää miten vastaajat yleisesti reagoivat vastaavanlaisiin sähköpostikyselyihin. Ei voida myöskään tietää kuinka vakavasti siihen suhtaudutaan tai kuinka paljon aikaa vastaamiseen käytetään. Toisaalta kyselyn vastauksissa voi olla

vivahde-eroja riippuen vastaajan henkilökohtaisista ominaisuuksista kuten introverttisuudesta tai ekstroverttisuudesta, mielentilasta tai vaikkapa sen hetkisestä elämäntilanteesta. (Vilkkä 2005, 73-80.)

Taiteilijat yleisesti ottaen ovat kuitenkin yhteiskunnallisesti aktiivisia yksilöitä joten voisi olettaa, että annettu vaikuttamisen mahdollisuus varsinkin taiteilijoihin liittyviin asioihin olisi yksinomaan positiivista. Kyselylomake (Liite 2) koostui viidestä sivusta tai pikemminkin osiosta jotka oli jaoteltu aihealueittain. Kysely sisälsi yhteensä 32 kappaletta strukturoituja monivalintakysymyksiä, Likert -tyyppisiä 5-portaisia asteikollisia kysymyksiä (täysin samaa mieltä - täysin eri mieltä) sekä avoimia merkkimäärältään rajoittamattomia kysymyksiä joihin taiteilija saivat vapaamuotoisesti vastata. Kyselyyn valittiin tietoisesti kolmea eri kysymysmuotoa. Monivalintakysymyksillä saa täsmällistä tietoa esimerkiksi vastaajan sukupuolesta ja iästä. Kyselyn avoimilla kysymyksillä kysyttiin esimerkiksi konkreettisia kehitysehdotuksia ja toimenpiteitä residenssitoiminnan kehittämiseksi. (mt. 2005, 80-89.)

5.4 Kysymysten muotoilu ja kohderyhmä

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoa residenssitoiminnasta siellä vierailleilta taiteilijoilta joten kysymykset oli muotoiltava tutkimukselle asetettujen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Varsinainen tutkimusongelma oli epätietoisuus tutkimuskohteen eli taiteilijaresidenssien kehittämiskohteista, joten kyselystä pyrittiin tekemään mahdollisimman kartoittava kokonaisuus taiteilijoiden näkökulmasta. Kysymykset oli tästäkin syystä muotoiltava mahdollisimman neutraalisti aiheuttamatta minkäänlaisia negatiivisia tai positiivisia konnotaatioita tai ennakkoasetelmia. Varsinaisen kyselyn tekeminen oli helppoa Webropol-palvelussa, jossa kyselylomake koottiin kokonaisuudessaan. Palvelussa voi myös määrittää vastaanottajat etukäteen, seurata reaaliajassa kyselyyn vastaamista ja kyselyn päätyttyä palvelu analysoi dataa halutulla tavalla. Kyselyn ensimmäinen osio sisälsi niin sanottuja lämmittelykysymyksiä eli perustietoja vastaajasta. Vastaajalta kysyttiin muun muassa sukupuolta, ikää ja koulutustasoa. Toinen osio kartoitti vastaajan taustaa. Kysyttiin esimerkiksi vuotta jolloin vastaaja oli New Yorkin taiteilijaresidenssissä ja residenssiajan kesto. Kolmas osio käsitteli New Yorkin residenssiä ja esimerkiksi residenssiajan onnistu-

mista ja toisaalta haasteellisuutta. Neljäs osio käsitteli residenssiaikana tehtyä taidetta ja sen vaikutuksia vastaajan taiteeseen. Viides osio käsitteli vastaajan verkostoitumista ja integroitumista New Yorkin taidekenttään.

Kyselyn vastaajiksi valittiin vuosien 2003, 2005, 2007, 2009 ja 2011 residenssissä vierailleet kuvataiteilijat. Instituutti toimitti sähköpostiosoitteet. Ensimmäinen kysely lähetettiin sähköpostilla 30:lle taiteilijalle joista seitsemän kyselyä palautui takaisin vanhentuneen tai muutoin virheellisen osoitteen vuoksi. Vastausajaksi annettiin 12 päivää. Vastauksia tuli vain neljä kappaletta, joten instituutti lähetti myös vuosien 2004, 2006, 2008 ja 2010 residenssissä vierailneiden kuvataiteilijoiden osoitteet. Heille lähetettiin sama kysely yhdeksän päivän vastausajalla. Kappaleessa kuusi käsitellään kyselyn vastauksia.

5.5. Teemahaastattelun toteutus

Tutkimusmenetelmiä valitessa oli selvää, että taiteilijoille tehdään kartoittava kysely mutta lopputuloksen kannalta yhtä tärkeää oli saada myös yksityiskohtaisempaa ja empiirisempää materiaalia analysoitavaksi. Haastattelu on joustava tutkimusmenetelmä ja se sopi hyvin tämän tutkimuksen luonteeseen. Kehittämistyön kannalta oli myös hyvä saada instituutin edustajan ajatuksia ja näkemyksiä mukaan työhön. Haastattelua oli myöhemmin hyvä peilata taiteilijoiden näkemyksiin ja luoda niistä päätelmiä residenssitoiminnasta. Haastattelujen avulla pyrittiin saamaan selville residenssitoiminnan taustalla olevia motiiveja ja käsityksiä. Tutkimushaastattelu voidaan toteuttaa eri tavoilla. Haastattelulajin valintaa määrää eniten se, kuinka strukturoitu haastattelu halutaan tehdä. Koska tavoitteena oli saada kokonaisvaltaista tietoa tutkimusaiheesta, päädyttiin asiantuntijahaastatteluun eli teemahaastatteluun. Teemahaastattelu on strukturoidun ja avoimen haastattelun eräänlainen välimuoto. Teemahaastattelu keskittyy tutkittavan asioiden teemoihin eli viitekehyksiin, jonka sisällä haastattelija ja haastateltava käyvät dialogia. Haastattelun teemat on päätetty etukäteen, mutta kysymyksillä ei välttämättä ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 45.)

Haastateltaviksi valitun instituutin edustajan ja taiteilijan erilaiset lähtökohdat sopivat myös teemahaastattelun luonteeseen, sillä kummankin haastattelu sisälsi samat teemat, mutta kysymykset ja näkökulmat eroaisivat todennäköisesti toisistaan. Haastatteluun koottiin teemoja tutkimuskysymysten ympäriltä. Teemat olivat taustatiedot, residenssitoiminta, instituutin resurssit ja globalisoitua taidemaailma. Kysymykset muotoiltiin näiden teemojen pohjalta ja ne tarkentuivat haastattelun edetessä (Liite 3.)

6 KYSELYN TULOKSET

6.1 Vastaajien profiloiminen ja motiivit hakeutua residenssiin

Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä. Vastanneiden keski-ikä oli 45. Kaikki kyselyyn vastanneet vastaajat olivat keski-ikäisiä tai varhais-keski-ikäisiä joten varsinkin nuorten taiteilijoiden näkökulma jäi harmillisesti pois kyselystä. Sukupuolijakauma oli tasan puolet miehiä ja puolet naisia. Vastanneista yksi oli naimaton, neljä oli naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja kolme avoliitossa. Kuusi vastanneista oli Etelä-Suomesta, yksi Hämeenlinnasta ja yksi Turusta. Vain yhdellä vastaajalla oli peruskoulutasoinen koulutus, muilla oli ylempi tai alempi korkeakoulututkinto. Yli puolet vastaajista oli ollut residenssiohjelmassa vuonna 2010 tai sen jälkeen. Aikaisin residenssivierailu oli vuodelta 1995 (vastaaja oli ollut residenssiohjelmassa myös vuonna 2005).

Hakijoiden motiivit hakea New Yorkin residenssiin olivat poikkeuksetta itse kaupunki ja sen runsas kulttuuritarjonta. New Yorkin uranedistämismahdollisuudet, mahdollisuus ottaa perhe mukaan ja mahdollisuus lyhyeen residenssikauteen olivat myös tärkeitä syitä hakeutua juuri tähän residenssiin. Residenssikauden kesto jakautui kahtia yhden ja kahden kuukauden residenssijaksoihin. Kuudella vastaajalla kahdeksasta oli ollut perhe mukana. Kaikista vastaajista vain yhdelle residenssivierailu oli ainoa kansainvälinen residenssikokemus. Muut residenssivierailut olivat olleet poikkeuksetta eurooppalaisissa kaupungeissa kuten Berliini, Pariisi, Barcelona, Vilna,

Marbella, Tukholma ja Rooma. Tokio, Islanti, Bali ja Grönlanti mainittiin myös residenssivierailujen kohteina.

6.2 Residenssikauden arvioiminen

Kaikki vastanneet olivat täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä, että hakuprosessi oli helppo ja residenssipaiikka vastasi taiteilijan odotuksia. Kulttuuri-instituutin tarjoamista resursseista oli tarpeeksi tietoa etukäteen, tosin instituutin toivottiin ilmoittavan selkeämmin, että kontaktit ja tiedotus tulisi hoitaa itse. Ehdotettiin myös lähialueen karttaa johon olisi merkitty edulliset ruokakaupat, ravintolat jne. Kulttuuri-instituutin antama tai tarjoama apu käytännön asioissa aiheutti vastauksissa eniten hajontaa. Keskiarvolla 3,25 asteikolla yhdestä viiteen oltiin sitä mieltä että instituutista oli saatavilla apua koko residenssikauden ajan. Vain yksi vastaaja oli täysin samaa mieltä, toisaalta kukaan ei ollut täysin eri mieltä. Kulttuuri-instituutin tarjoamasta käytännön avusta oltiin kyselyssä eniten eri mieltä keskiarvolla 2,88. Kaksi vastaajista olivat täysin samaa mieltä, kolme ei osannut sanoa, kaksi oli jokseenkin eri mieltä ja yksi täysin eri mieltä. Tästä voi päätellä, että vastaajan tarpeista riippuen instituutin toiminta koetaan erilaisena.

Avoimissa vastauksissa painotettiin instituutin motivaatiota edistää suomalaista kulttuuria käyttäen taiteilijoita voimavarana. Arkiset asiat kuten Internet, asunnon kodinomaisuus ja hyvä sää vaikuttivat positiivisesti residenssin onnistumiseen. Yleisesti kaupunkimiljöö, vapaus keskittyä työhön ja ihmisten tapaaminen koettiin onnistumisen mittarina. Ainoastaan kontaktien luominen koettiin haasteelliseksi ja siihen olisi toivottu enemmän apua instituutilta.

6.3 Kulttuuri-instituutin rooli residenssivierailun aikana

Kuudessa vastauksessa kahdeksasta instituutin tehtävänä on olla välittäjänä taiteilijan ja paikallisten toimijoiden välillä. Yksi vastaaja vastasi näin: ”Luoda linkki paikallisten instituutioiden ja taiteilijoiden välille sekä antaa apua tiedotuksessa”. Kahdessa vastauksessa taiteilija koki instituutin näkymättömyyden ainoastaan hyvänä asiana:

”Mulle oli tärkeintä saada olla rauhassa ja ottaa mahdollisimman paljon vaikutteita ja prosessoida niitä rauhassa. En kaivannut mitään lisää tähän. Se oli täydellistä”.

6.4 Taiteellinen työskentely residenssissä

Kuusi vastaajaa kahdeksasta kertoi residenssin vaikuttaneen sisällöllisesti taiteeseensa. Yksi pohti ideoita ja sai vaikutteita mutta mitään konkreettista ei syntynyt. Yksi sai projektin valmiiksi ja oli hyvin tyytyväinen residenssin toimintaan. Yksi arvioi residenssijakson vaikuttavan taiteeseensa pitkällä aikavälillä. Yksi vastasi yksiselitteisesti ”ei” ja yksi ei osannut sanoa. Vastaajista ainoastaan yksi ei konkreettisesti tuottanut taidetta residenssijakson aikana. Residenssikauden ihannepituus vaihteli kolmesta viikosta kuuteen kuukauteen. Perusteluiksi lyhyelle, kolmesta viikosta kahteen kuukauteen kestäväälle residenssiajalle mainittiin sopivaksi ajaksi järjestää työ, perhe ja talous residenssikauden ajaksi. Kaksi kuukautta oli neljässä vastauksessa sopiva ajanjakso koska ”on riittävän pitkä aika jonkin yksittäisen työsuunnitelman toteuttamiseen, mutta silti taloudellisesti mahdollinen”. Toisaalta yksi kuukausi todettiin liian lyhyeksi ajaksi sopeutua, kerätä materiaali ja työskennellä.

6.5 Kontaktien luominen residenssikaudella

Viidellä vastaajalla oli valmiiksi kontakteja New Yorkissa. Kontaktit olivat ”henkilökohtaisia ja institutionaalisia”, taiteilijoita, ystäviä ja galleristeja. Residenssikauden aikana vastaajat loivat kontakteja taidekenttään, muihin suomalaisiin taiteilijoihin ja toisaalta vain oman taiteen alan taiteilijoihin. Yksi vastaaja oli luennoinut alansa tärkeimmissä kouluissa. Kolme vastaajaa ei ollut luonut uusia kontakteja ja yksi painotti vaikutteiden tärkeyttä kontaktien luomisen sijaan. Seitsemän vastaajaa ei kokenut instituutin auttavan kontaktien luomisessa. Yhden vastaajan mielestä kontakti instituuttiin auttoi tutustumaan muihin taiteilijoihin mutta ”enemmänkin voisi olla”. Residenssijakso synnytti uusia hankkeita kahdelle vastaajalle. Yksi sai työnsä valmiiksi ja yhden taiteilijan projektisuunnitelma odottaa vielä rahoitusta. Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että tuntevat New Yorkin taidekenttää paremmin residenssijakson ansiosta. Neljän vastaajan mielestä instituutin tehtävänä on hankkia kontakteja residenssin taiteilijoil-

le. Kolme oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi ei osannut sanoa. Keskiarvo kysymyksen ”kulttuuri-instituutin tehtävänä on hankkia kontakteja residenssin taiteilijoille” oli 4,38. Kaikki kahdeksan vastaajaa olivat täysin samaa mieltä siitä, että kansainväliset taiteilijaresidenssit ovat tärkeitä kulttuurivaihdon kannalta.

6.6 Kehitysehdotuksia taiteilijoiden näkökulmasta

Vapaamuotoisissa kehitysehdotuksissa painotettiin instituutin motivaatiota taiteilijaresidenssitoiminnan kehittämiseen sekä instituutin ja vierailijan yhteistyötä tapaamisten ja kontaktien luomiseen. Kehittämisehdotukset olivat kaikki rakentavia ja sisälsivät konkreettisia kehitysehdotuksia. Residenssitoiminnan turvaaminen nähtiin selkeästi instituutin tärkeimpänä tehtävänä. Kontaktien luomista pidettiin yleisesti tärkeänä. Alla on kolmen vastaajan näkemyksiä asiaan liittyen.

Residenssi olisi tehokkaampi jos instituutin ja vierailijan yhteistyö alkaisi heti kun residenssipaiikka varmistuu. Näin saataisiin verkostoa mukaan residenssitaiteilijain hankkeisiin ja se hyödyttäisi instituuttia tiedotuksessa. Nyt kun kumpikin asunto on Brooklynissä niin niillä voisi olla yhteinen työhuone lähistöllä (vaikka pienikin) jossa voisi tehdä taidetta ja kutsua vieraita tutustumaan teoksiin ja esim. open studios tyylisesti kerran residenssin aikana (niin kuin New Yorkissa on tapana).

Mies, 49 vuotta, Helsinki

Jokin foorumi kohtaamisille. Tapahtumia vierailumahdollisuuksia, ym. Varsinkin lyhyessä ajassa on vieraassa paikassa itse löytää oikeat paikat ja foorumit. Pidemmässä ajassa ilman kontakteja voi helposti lokeroitua omiin kuvioihinsa. Näyttelyissä käyminen porukalla oli todella virkistävää.

Nainen, 39 vuotta, Hämeenlinna

Mun mielestä on hienoa että on myös paikkoja joiden kautta voi olla pidemmän aikaa jossain korkean hintatason takia. On monia tapoja luoda kontakteja ja edistää uraa. Tarvitseeko residenssissä aina olla x määrä kontakteja tai näyttelyitä. On myös tärkeitä asioita, jotka voivat kuitenkin tuottaa näkyvää tulosta vasta vuosien kuluttua.

Nainen, 37, Helsinki

7 KEHITTÄMISTYÖ

Asiantuntijahaastattelut tehtiin New Yorkissa joulukuun lopussa 2011. (Liite1.) Taiteilijahaastattelu tehtiin The American Scandinavian Foundationin tiloissa ja kulttuuri-instituutin johtajan Leena Maija-Rossin haastattelu tehtiin instituutin tiloissa. Molemmat haastattelut kestivät reilusta tunnista kahteen tuntiin. Taiteilijan haastattelu oli ennen Rossin haastattelua, koska halusin yksityiskohtaista empiiristä tietoa New Yorkin taidekentästä ja instituutin taiteilijaresidenssin toiminnasta. Taiteilijahaastattelun ja New Yorkin kulttuuri-instituutista keräämäni aineiston pohjalta haastattelin Rossia. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää Rossin näkemys instituutin toiminnasta ja sen tarkoituksesta sekä keskustella kuvataideviennistä ja New Yorkista toimintaympäristönä. Halusin myös selvittää Rossin ajatuksia kansainvälisten taiteilijaresidenssien merkityksestä kuvataiteilijan uraan ja minkälaisia resursseja sen tukemiseen tarvittaisiin. Tämän kehittämistyön kannalta oli tärkeää myös kuulla Rossin ajatuksia siitä, minkälaisena hän näkee instituutin residenssitoiminnan tulevaisuudessa.

7.1 Vientiä ja vaihtoa riittävillä resursseilla

New Yorkin kulttuuri-instituutin tulevaisuuden haasteita ovat erityisesti taloudellisten resurssien riittävyys ja niiden oikein kanavoiminen. Talouskriisin pitkittyessä Opetus- ja kulttuuriministeriö joutuu arvioimaan uudelleen taiteelle ja kulttuurille myöntämänsä avustukset, mutta instituutin OKM:ltä saadut avustukset ovat pysyneet suhteellisen samoina ainakin vuosina 2008-2012 (Guidestar 2012). Instituutti toimii ainutlaatuisella maaperällä mitä tulee kulttuurin rahoittamiseen. Suurin osa instituutin tuloista tulevat Suomesta. Instituutilla on kuitenkin non profit-status jolloin yksityiset lahjoitukset ovat antajalleen verovähennyskelpoisia. Varainkeruukampanjalla voitaisiin kerätä varoja vaikkapa instituutin oman galleriatilan perustamiseen. New Yorkin alueella on useita suomalais-skandinaavis-juuria omaavia varakkaita henkilöitä joita voisi asian tiimoilta lähestyä. New Yorkissa toimii myös useita suomalaislähtöisiä instituutioita ja yrityksiä. Suomen edustustojen, konsulaatin, kauppakamarin ja The American-Scandinavian Foundationin verkostoja hyödynnetään ainakin designiin ja arkkitehtuu-

riin liittyvissä projekteissa mutta instituutti voisi tarkastella onko yhteistyö kuvataiteeseen liittyvissä projekteissa samalla tasolla. Esimerkiksi edellä mainitut organisaatiot voisivat tiedottaa instituutin hankkeista ja residenssissä tapahtuvasta toiminnasta enemmän. Varainkeruukampanjan tulisi olla ammattimaisesti ja alaa sekä toimintaympäristöä tuntevasti tehty. Rossin mukaan tällä hetkellä instituutilla ei ole siihen kuitenkaan tarvittavia resursseja.

Kyselyn avoimissa vastauksissa yksinomaan kontaktien luominen koettiin tärkeäksi ja instituutin vähäistä tai olematonta tukea kritisoitiin. Taiteilijat kokivat myös, että instituutilla ei ollut tarpeeksi kontakteja eikä kattavaa verkostoa toiminta-alueellaan. Kuitenkin instituutin vuosikertomuksessa vuodelta 2010 todetaan näin: ”Aikaisempina vuosina laajan suomalaista paperitaidetta esittelevän... sekä uusmediataiteeseen keskittyvän... näyttelyn puitteissa on jo pystytty luomaan vankka perusta toimivalle yhteistyöverkostolle kuvataiteen puolella.” Osa taiteilijoiden kritiikistä on selitettävissä kyseisten taiteilijoiden residenssijakson ajoittumisesta 2000-luvun alkuun, jolloin toiminta ei välttämättä ollut yhtä organisoitunutta kuin nykyään tai kritiikkiä voidaan perustella yleisesti eriävistä näkemyksistä mitkä kontaktit ja verkostot hyödyttävät sekä taiteilijaa että instituuttia. Rossi on aloittanut tehtävässään vuonna 2011, joten jo tehdyt toimenpiteet tai aloitettu kehitystyö eivät välttämättä vielä näy vastauksissa.

7.2 Kansallisesta lähtökohdasta taiteen ehdoilla

Opetus- ja kulttuuriministeriön rooli instituutin toiminnassa on toiminnan tukeminen Veikkausvoittovaroista. Suhteen laatu nähdään yhteistyönä jossa ministeriö tukee, mutta ei puutu varsinaiseen päätöksentekoon. Rossin mukaan tämä yhteistyön malli on toimiva sillä se takaa perusturvan toiminnan pyörittämiseen mutta jättää päätäntävällän alan asiantuntijoille. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on ollut 2000-luvulta asti pyrkimyksenä kehittää kulttuurivientiä samalle tasolle muiden vientialojen kanssa. Alla työryhmän visio kulttuuriviennin kehittämisohjelmasta vuosille 2007-2011.

Kulttuurivienti on kasvanut tunnustetuksi osaksi suomalaista vientitoimintaa. Kulttuuriviennin arvo on vähintään kolminkertaistunut ja luovat toimialat ovat monipuolistaneet maamme elinkeinorakennetta ja vahvistaneet työllisyyttä. Kulttuuri on

nykyistä selkeästi vahvempi osa Suomi-kuvaa ja -brändiä. Kulttuurin kentässä toimivien yksilöiden ja ryhmien taloudellinen hyvinvointi on parantunut vientitoiminnan kautta.

Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämissuunnitelmaksi 2007-2011 (Opetusministeriön julkaisu ja 2007:9)

Suomen valtion kulttuurivientipolitiikan keskiössä on kaupallistettavat hyödykkeet, kuten musiikki ja elokuvataide. Kulttuuriviennistä puhutaan investointina talouden mittareilla ja siitä odotetaan välitöntä tuottoa. Suomalaisuus kulttuuriviennissä on itseisarvo, jolla kehitetään maabrändiä eli suomikuvaa. Kulttuurivientiä tehdään siis kansallisista lähtökohdista mikä on epäkäytännöllistä kuvataiteen kannalta. Kuvataide on vapaa taide jonka toimintamekanismit ja tekemisen lähtökohdat ovat erilaiset kuin muun kulttuurin. Kulttuurivientiä kehittäessä tulisi taide nähdä symbolisena pääomana. Kuvataiteen tekeminen on kallista ja teosten kuljetuskustannukset ovat kalliita. Taiteilijan on myös itse matkustettava taiteensa mukana, toisin kuin vaikkapa elokuvantekijöiden. Rossin mukaan New Yorkin kulttuuri-instituutti on taiteilijoiden mandaatilla toimiva vapaan kansalaistoiminnan keskus, joiden tehtävä on suomalaisen kulttuurin tunnettuuden lisääminen ja kulttuurivaihdon edistäminen. Suomen ulkomaanedustustot tekevät asemamaassaan julkisuusdiplomatiaa jolla on eri tarkoituksiperät ja eri toimintamallit kuin instituuteilla.

7.3 Henkilöstöressurssien optimaalinen kohdentaminen

Tällä hetkellä instituutissa työskentelee kolme vakituista työntekijää. Johtaja, toimistopäällikkö ja projektipäällikkö operoivat instituutin toimintoja. Toimistopäällikkö vastaa residenssin käytännön asioista mutta residenssille ei ole osoitettu tiettyä henkilöstöressurssia. Instituutissa on yleensä muutama korkeakouluharjoittelija vuodessa. Vuonna 2011 instituutissa oli harjoittelijoiden lisäksi kaksi Opetus- ja kulttuuriministeriön pilottihankkeen rahoituksella olevaa projektikoordinaattoria. Hanke oli nuorten taiteen ja kulttuurialan ammattilaisten kansainvälistymis- ja työllistämishanke. Hankkeen tavoitteena oli antaa Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuteille kaivattuja lisähenkilöstöressursseja ja vaikuttaa nuorten kulttuurialan ammattilaisten työllistymiseen. Hanke oli menestys ja se sai erittäin hyvää palautetta sekä työnantajilta että työllisty-

neiltä. (Nisula 2012, 32-33.) Henkilöstöresurssien vähyys on kolmannen sektorin jatkuva ongelma. Instituuteilla on tarpeeksi henkilöstöresursseja pyörittää toimintaa mutta kehitystyölle tai arvokkaalle kontaktien ja yhteistyön luomiselle ei jää tarpeeksi aikaa. Instituutin residenssin kehittämistyössä tulisi ottaa huomioon olemassa olevien henkilöstöresurssien oikea kohdentaminen ja työnjako. Instituutin henkilökunnassa tulisi olla pysyvä, taidekenttää tunteva motivoitunut henkilö, jonka pääasialliset työtehtävät liittyisivät residenssitoiminnan koordinointiin.

7.4 Taiteilijoiden palveleminen residenssitoiminnan lähtökohtana

Instituutin tärkein tehtävä residenssikauden aikana on ”luoda linkki paikallisten instituutioiden ja taiteilijoiden ja residenssiateljeiden välille sekä antaa apua tiedotuksessa” (vastaaja, 49 vuotta, Helsinki). Taiteilijoilla on erilaiset motiivit hakeutua residenssiin. Yhden tai kahden kuukauden residenssijaksolle hakeutuva taiteilija hakee useimmiten inspiraatiota ja vaikutteita New Yorkin kaupungista. Lyhyempi residenssijakso on tutustumista residenssikohteen taidekenttään ja jonkun yksittäisen projektin työstämistä, eikä välttämättä ollenkaan kontaktoimista uran edistämisen kannalta. Säätiön hakemukseen on liitettävä työsuunnitelma jonka avulla säätiön asiantuntijaraati arvioi taiteilijan motiivit ja residenssivierailun tarkoituksenmukaisuuden. Rossin mukaan taiteilija pyritään tapaamaan heti hänen saavuttuaan residenssiin. Tapaamisessa jaetaan käytännön informaatiota ja tutustutetaan instituutin henkilökuntaa taiteilijaan. Rossin mukaan yhteydenpidon tiheys taiteilijan residenssijakson aikana vaihtelee. Residenssin pituus, taiteilijan omat tarpeet ja instituutin työntekijöiden kulloinenkin työtilanne määrittelevät kanssakäymistä taiteilijan kanssa.

Rossin mukaan instituutin ja taiteilijoiden väliseen kommunikaatioon halutaan kiinnittää entistä enemmän huomiota. Yhdessä avoimessa vastauksessa kritisoitiin instituutin motivaatiota tuoda taiteilijoita esiin New Yorkissa joten ainakaan kyseisen residenssivierailun aikana taiteilijan ja instituutin kommunikaatio ei selvästikään ole toiminut toivotulla tavalla. Instituutin olisi hyvä tarjota informaatiota taiteilijalle heti residenssipaikan varmistuttua. Residenssijaksoon valmistautumista voisi edesauttaa residenssin tuottamalla info-paketilla josta selviäisi residenssiasuntojen lähikaupat, ravintolat, ja muut tarpeelliset paikat (nyt paketti on tarjolla residenssissä taiteilijoiden

sinne saavuttua.) Perheensä mukaan ottaville voisi kertoa lähellä olevista leikkipuis-
toista ja muusta lapsille sopivista aktiviteeteista. Mahdollisuuksien mukaan joku insti-
tuutista voisi olla vastassa taiteilijaa mikäli tämä niin toivoo. Yksinkertaisella infor-
maatiolla parannetaan instituutin saavutettavuutta ja tehdään toiminta näkyvämmäksi
taiteilijoille.

Kommunikointi instituutin ja taiteilijan välillä tulisi olla helppoa ja vaivatonta. Osa tai-
teilijoista haluaa olla rauhassa ja yksin mutta ne jotka toivovat instituutilta suurempaa
panosta, voisivat suunnitella ja keskustella instituutin kanssa avoimesti olemassa
olevista vaihtoehdoista. Residenssijakson päätyttyä taiteilijalla tulisi olla velvollisuus
raportoida instituutille residenssijakson onnistumisesta ja kehittämiskohteista, jotta
dialogi instituutin ja taiteilijoiden välillä olisi jatkuvaa ja ajantasaista.

7.5 Kontaktien luomisen haasteet ja edellytykset

Kontaktien luominen ja verkostoituminen vaatii resursseja ja pitkäjänteistä työtä New
Yorkin haastavassa toimintaympäristössä. Instituutti kontaktien luojana on etulyön-
tiasemassa yksittäiseen taiteilijaan nähden taidekentän hierarkkisuu-
den vuoksi. Suomessa kuka tahansa taiteilija voi kontaktoida museon edustajaa tai galleristia,
New Yorkissa toimintakulttuuri perustuu suosittelijoihin ja välittäjäporta-
an kontaktien luomiseen. Välittäjäporras, eli tuottajat, galleristit, kuraattorit ja muut taidekentän toimijat
muodostavat oman linkin taiteilijan ja instituutioiden välille. Tämän välittäjäporta-
an toiminnan mahdollistaminen ja resursointi Suomesta käsin on haastatteleni kuva-
taiteilijan mukaan ensiarvoisen tärkeää kuvataiteen kulttuurivaihdon kannalta. Rossi
on aloittanut alkuvuonna 2011 lisäresurssihankintaa kuvataidepuolen vahvistamiseksi
instituutissa. Lisäresurssiksi on kaavailtu ulkopuolista konsulttia jolla olisi tunnetta-
vuutta paikallisella kentällä. Helsinki International Artist Programme, Lontoon kulttuu-
ri-instituutti ja Frame ovat tehneet yhteistyötä amerikkalaisten kuraattorien kanssa,
joten yhteistyö tällaisten tahojen kanssa olisi tärkeää instituutin kehitystyön kannalta.
Kehitystyöhön voisi hakea esimerkiksi opetusministeriön Suomen ulkomailla toimivi-
en instituuttien kulttuurivienti- ja kehittämishankkeiden erityisavustusta. New Yorkin
kulttuuri-instituutti on hakenut tätä avustusta vuodesta 2009 erilaisiin kehittämishank-

keisiin mutta yksikään hanke ei ole koskenut suoraan taiteilijaresidenssitoiminnan kehittämistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012.)

Instituutti voisi vahvistaa kontaktoimista paikallisiin yliopistoihin, jotka tarjoavat taidekentän välittäjäportaan koulutusta. Yhteistyö yliopistojen tulevien taideammattilaisten kanssa voi tuoda lisää verkostoja ja yhteistyömahdollisuuksia pitkällä aikavälillä. New Yorkin osavaltiossa muun muassa New York University ja Pratt Institute tarjoavat opetuksessaan arts administration- ja visual arts administration –koulutusohjelmia. Koulutusohjelmat vastaavat osin suomalaista alempaa kulttuurialan korkeakoulutusta ja ylempää arts management-korkeakoulutusta. Instituutti voisi harkita kyseisen pääaineen opiskelijoille esimerkiksi harjoittelumahdollisuuksia instituutissa ja sen tuottamissa projekteissa. Yliopistojen ja tulevien ammattilaisten sitouttaminen instituutin toimintaan toisi näkyvyyttä ja uskottavuutta paikallisessa taidekentässä. Vaikka instituutin toiminta on suomalaislähtöistä, sen toiminta tulisi olla newyorkilaista.

8 LOPUKSI

Kehittämistyön kannalta kysely ei onnistunut ihan niin hyvin kuin oli tarkoitus. Kolmestakymmenestä seitsemästä taiteilijasta vain 8 vastasi, mikä kertoo että taiteilijoilla ei ollut kiinnostusta toiminnan kehittämiseen tai kyselyn ajankohta oli huono. Loppukevät ja alkusyksy voi olla kiireellistä aikaa varsinkin opetustyötä tekeville taiteilijoille. Vastaajat olivat myös hyvin samankaltaisia. Korkeakoulutettuja kansainvälisiä aikuisia miehiä ja naisia jotka osasivat antaa rakentavaa palautetta ja konkreettisia kehitysehdotuksia. Vaikka kyselyn informaatio jäi oletettua vähäisemmäksi, siitä saatiin kuitenkin tärkeää tietoa jota voidaan käyttää instituutin kehittämistyössä. Opinnäytetyön tekeminen oli haasteellinen mutta opettavainen prosessi.

Suomen kuvataideviennin nykytilan tutkiminen ja tulevaisuuden ennakointi on haasteellista, koska se rakentuu niin monista toimijoista, taiteilijoista ja taloudellisista suhdanteista. Instituutin taiteilijaresidenssien kehittämistyö on tärkeää ja sillä on tarkoitus. Kuvataideviennin resursoinnille tulisi antaa enemmän tilaa julkisessa keskustelussa designin ja arkkitehtuurin ohella. Rossin johtajakaudella on kiinnitetty huomiota

residenssitoiminnan kehittämiseen ja Rossin ote kulttuuriviennin edistämiseen on moderni ja kehittämisorientoitunut. Itsestään selvän julkisen avustuksen ohella halusin myös herätellä ajatuksia organisaatioiden omaehtoisesta ammattimaisesti toteutetusta varainkeruusta. Aihe on kulttuurin toimintaympäristöissä suhteellisen vieras eikä siihen vielä löydy tarpeeksi osaamista Suomesta. Tarkoituksena ei ole esittää julkisen tuen karsimista kulttuurialalta, vaan rinnakkaisten rahoitusmallien etsiminen ja hyödyntäminen. Valtio voisi myös harkita palkitsemisjärjestelmää niille organisaatioille jotka suuntaavat omavaraisuuteen, eikä rankaisemalla vähentämällä rahoitusta, jos tase jää useampana vuonna ylijäämäiseksi. Organisaatiot voisivat investoida voitot tulevaisuuden projekteihin tai rahastoida varoja toiminnan turvaamiseksi tulevaisuudessa. Kulttuurialan toimijoiden tulisi keskustella aiheesta kehittämisenäkökulmasta ja uusien mahdollisuuksien etsimisestä.

Tämän opinnäytetyön lähtökohta oli taiteilijaresidenssitoiminnan kehittäminen taiteilijoiden näkökulmasta. Instituutin taiteilijaresidenssi on merkittävä väylä kuvataideviennille ja yksittäiselle taiteilijalle kansainvälistymisen kannalta mutta haluan myös nostaa esiin instituutin symbolisen merkityksen suomalaisen kulttuurin edistäjänä Yhdysvalloissa. Suomalaisuus on leimallista instituutille joka Rossin mukaan ei tee kuvataidevientiä ”liput liehuen”, mutta voiko se olla jotain muuta kun kyse on kuitenkin Suomen valtion varoilla ylläpidetystä kulttuuri-instituutista? Organisaation toiminnan tarkastelu ja konkreettiset kehittämistoimenpiteet ovat hyödyllisiä organisaation arjessa ja työn organisoimisessa. Huomioitavaa on myös instituutin merkityksen pohjittaminen laajemmassa kontekstissa ja mitä se haluaa itsestään näkyvän ja sanottavan New Yorkissa. Sitten alkaa varsinainen kehittämistyö.

LÄHTEET

- Harris, Hanna & Rauma, Sara 2009. Taiteilijaresidenssit taiteen viennin moottorina. Selvitys Suomen Lontoon instituutin taiteilijaresidensseistä 2002-2008*
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.*
- Karo, Marko 2008. Koordinaatteja tilassa ja ajassa. Kuvataide ja kulttuurivaihto 2008 2012.*
- Niinikoski, Marja-Liisa & Kiiski, Esko 2007. Kulttuuriviennin vahvistaminen edustustusten ja instituuttien yhteistyötä kehittämällä. Helsinki: Net Effect*
- Nisula, Saija 2012. Nuorten taiteen- ja kulttuurialan ammattilaisten kansainvälistymisjatyöllistymishanke 2010-2011. Espoo: Mediastudio Finland Oy*
- Näin suomalaista kulttuuria viedään. Kulttuurivientiraportti 2007 ja esitykset kehittämistoimenpiteiksi. (Opetusministeriön julkaisuja 2008:15)*
- Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaksi 2007-2011 (Opetusministeriön julkaisuja 2007:9)*
- Peltonen, Tuomo 2010. Organisaatioteoria. Helsinki: WSOYpro.*
- Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin säätiö, 2011. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin toimintakertomus 2011*
- Suomi, Riikka 2005. Kansainvälinen taiteilijaresidenssitoiminta Suomessa 1995-2005. Helsinki: Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö*
- Toikko, Timo & Rantanen Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press*
- Valli, Raine 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-Kustannus*
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy*

INTERNET-LÄHTEET

Guidestar, 2012. Yhdysvalloissa non-profit-statuksella toimivien säätiöiden verotukseen liittyvien raporttien tietokanta. Viitattu 30.10.2012

<http://www.guidestar.org/organizations/13-3573737/finnish-cultural-institute-new-york.aspx>

Suomen Taiteilijaseuran ateljeesäätiö, 2012. Vierasateljeita suomalaisille ulkomailla.

Viitattu 30.10.2012 http://www.ateljeesaatio.fi/suom_ulkom.html

Res Artis 2012. About residencies. Viitattu 30.10.2012

http://www.resartis.org/en/about/about_residencies/

Trans Artists 2012. Your artist in residence guide. Viitattu 30.10.2012.

<http://www.transartists.org/article/artist-residence-history>

LIITTEET

Liite 1

Haastattelurunko 1: Asiantuntijahaastattelu

Haastattelu on osa Elina Vihisen opinnäytetyötä Humanistisen Ammattikorkeakoulun Kulttuurituotannon linjalta. Opinnäytetyössä tutkitaan Suomen New Yorkin Kulttuuri-Instituutin taiteilijaresidenssien toimintaa ja kehitystä. Haastateltava Leena-Maija Rossi on Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin johtaja ja on valittu asiantuntijahaastateltavaksi.

Haastattelussa on ohjattuja sekä avoimia kysymyksiä. Voit vapaasti miettiä asioita ääneen, kommentoida tai kysyä joitakin kysymyksiä tarpeen tullen.

Yleistä:

- Kuka olet, ikäsi ja asemasi organisaatiossa?
- Kerro työtehtävistäsi yleisesti organisaatiossa?

Residenssitoiminta asiantuntijan näkökulmasta:

- Kuinka tärkeä osa residenssitoiminta on instituutille?
- Mitä käytännön apua taiteilijat saavat instituutilta?
- Kuka vastaa instituutissa taiteilijoiden asioista?
- Keiden paikallisten toimijoiden kanssa instituutti on yhteistyössä?
 - Esimerkki?
- Millä perusteella paikalliset toimijat on valittu?
- Valmistautuuko instituutti taiteilijoiden tulemiseen millään tavalla?
 - Esimerkki?
 - Valitaanko yhteistyötahot taiteilijan intressien mukaan?
- Miten taiteilijan vierailun painotus muodostuu?
- Mitä residenssivierailuun yleensä kuuluu?
- Onko taiteilijalla mahdollisuuksia vaikuttaa residenssivierailun sisältöön?
- Millaista palautetta taiteilijat ovat antaneet residenssivierailustaan sen aikana tai sen jälkeen ja kenelle?
- Miten sinun mielestäsi taiteilijat ovat kokeneet residenssivierailun?
- Onko sinulla ajatuksia kuinka residenssitoimintaa voisi kehittää?

Resurssit

- Mitä residenssitoimintaan kohdennettuja resursseja instituutilla on käytettävissä?
- Miten instituutin resurssit jakautuvat eri toiminnoille suhteessa residenssitoimintaan?
- Miten
- Onko resurssit mielestäsi riittävät tällä hetkellä?
 - Entä tulevaisuudessa?

Globalisoitunut taidemaailma

- Kuinka tärkeänä koet residenssitoiminnan Suomen kuvataideviennille?
- Tukeeko Suomen valtio tarpeeksi kulttuurivientiä taloudellisesti?

- Ovatko todelliset ohjatut varat sopusoinnussa poliittiseen puheeseen taloudellisesta tuesta?
- Ohjataanko kuvataiteelle riittävästi valtiollista taloudellista tukea suhteessa muihin taiteenaloihin?
- Tulisiko mielestäsi yksityistä rahoitusta lisätä kuvataiteen viennissä?
- Mitä olet mieltä yritysyhteistyöstä taiteen varainhankinnassa?
- Mitä olet mieltä residenssitoiminnasta joka tuottaa taloudellista voittoa?
 - Ns. Amerikan malli (residenssit ovat turistikohteita)
 - Voisiko tätä mallia soveltaa Suomen New Yorkin kulttuuri-instituuttiin?
- Oletteko ajatelleet varainhankintakampanjaa residenssin hyväksi?
- Millaisena näet residenssitoiminnan tulevaisuudessa?

Haastattelurunko 2: taiteilijahaastattelu

- Johdanto

Yleistä

- Kerro sukupuolesi, ikäsi, perhesuhteesi ja taiteenalasi
- Vuosi jolloin osallistuit residenssiin?
- Oliko mahdollinen perheesi mukana?

Taustaa

- Miksi hait residenssiohjelmaan?
- Mitä vaiheita hakuprosessi sisälsi?
- Mitä ominaisuuksia itsessäsi ja taiteessasi korostit hakuprosessissa?
- Miten valmistauduit periodiin?
- Autoiko kulttuuri-instituutti tai säätiö sinua käytännön järjestelyissä?
 - Jos autoi, miten?

Residenssiaika

- Mikä tarkoitus periodillasi oli?
- Oliko tarkoitus inspiroitua, tehdä uutta taidetta, jatkaa edellistä vai kaikkia näitä?
- Millaisia odotuksia sinulla oli residenssiajasta?
- Kuinka suunnittelit residenssiajan ajankäytön?
- Kohtasitko ongelmia tai konflikteja residenssiajan aikana?
- Jos kohtasit ongelmia, kuinka selvitit ne?

Luonneanalyysi:

- Kuinka luonnehtisit itseäsi taiteilijana?
- Kumpi kuvastaa persoonaasi paremmin: Introvertti vai ekstrovertti?

Verkostoituminen:

- Tuottiko residenssi uusia kontakteja? Jos tuotti niin millaisia?
- Tunnetko New Yorkin taidekenttää paremmin residenssin jälkeen?
- Synnyttikö residenssi uusia hankkeita? Jos synnytti, niin missä?

Taide:

- Tuotitko residenssin aikana uuden teoksen/teoksia? Jos kyllä, mitä?
- Vaikuttiko residenssi taiteellisen työsi sisältöön sen aikana tai jälkeen?
 - Millaisia vaikutukset olivat?
- Mitä residenssiaika sisälsi? Esim. keskustelutilaisuus, work in progress jne.
- Mikä oli näiden vaikutus residenssin onnistumiseen?
- Mikä olisi residenssin ihannepituus, perustelee?
- Mitkä olivat tämän residenssin hyvät ja huonot puolet?

Resurssit, rahoitus ja muut tuki:

- Tarjosiko New Yorkin kulttuuri-instituutti muita resursseja kuin asunnon/työtilan työsi tueksi?
- Mitä kuluja stipendi kattoi?
- Millaista tietoa sait residenssistä etukäteen, ja oliko se riittävää residenssin onnistumisen kannalta? Minkälainen tieto olisi tehnyt residenssistä onnistuneemman?
- Vastasiko todellisuus residenssissä annettua informaatiota?
 - Jos ei, minkälaisia haasteita koit?
- Tukiko valitsija-organisaatio sinua jotenkin ennen lähtöä?
- Mitkä asia sinun mielestäsi ovat tärkeimpiä

Liite 2

Saatekirje kyselyyn:

Hyvä taiteilija,

Olen Elina Vihinen, Humanistisen Ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon opiskelija. Teen opinnäytetyöni Suomen New Yorkin Kulttuuri-instituutille aiheena instituutin taiteilijaresidenssien nykytila ja kehittäminen. New Yorkin Kulttuuri-instituutti haluaa kehittää residenssitoimintaansa ja tästä syystä kartoitamme taiteilijoiden ajatuksia ja mielipiteitä siitä, mitä residenssivierailun aikana on syntynyt. Sähköpostiosoitteesi olen saanut instituutin rekistereistä.

Ohessa linkki Webropolin kyselyyn jonka aineistoa analysoin opinnäytetyössäni täysin luottamuksellisesti ja anonymisti. Kysely sisältää monivalinta- ja avoimia kysymyksiä, ja sen täyttämiseen menee noin 10-20 minuuttia.

Toivon että vastaat kyselyyn mahdollisimman pikaisesti, kuitenkin 16.9.2012 mennessä.

Osallistumalla kyselyyn autat instituuttia kehittämään toimintaansa taiteen ja taiteilijan näkökulmasta, ja minua telemään opinnäytetyöni.

Mikäli et jostain syystä saa linkkiä auki tms. toivoisin että ilmoittaisit siitä minulle sähköpostilla.

LINKKI KYSELYYN:

<http://www.webropolsurveys.com/S/82D7F2C77B106914.par>

Kiitos ajastasi!

Ystävällisin terveisin,

Elina Vihinen

Puh. xxx

Email. Xx

Lisätietoja:

Leena-Maija Rossi

Director

Finnish Cultural Institute in New York

799 Broadway, suite 520

New York, NY 10003

Email:X

Liite 3

Kyselylomake

Suomen New Yorkin instituutin taiteilijaresidenssin kehittäminen 2012

Hyvä taiteilija,

New Yorkin Kulttuuri-instituutti haluaa kehittää residenssitoimintaansa ja tästä syystä kartoitamme taiteilijoiden ajatuksia ja mielipiteitä siitä, mitä residenssivierailun aikana on syntynyt. Kysely sisältää monivalinta- ja avoimia kysymyksiä, ja sen täyttämiseen menee noin 10-20 minuuttia.

Toivon että vastaat kyselyyn mahdollisimman pikaisesti, kuitenkin 16.9.2012 mennessä. Osallistumalla kyselyyn autat instituuttia kehittämään toimintaansa taiteen ja taiteilijan näkökulmasta, ja minua opinnäytetyöni tekemisessä.

Vastaa seuraaviin kysymyksiin valitsemalla annetuista vaihtoehdoista oikea / itsellesi sopivin tai kirjoittamalla vastaus annettuun tilaan. Tähdellä (*) merkityt ovat pakollisia kysymyksiä.

Kiitos ajastasi!

Kyselylomake

1. Sukupuoli
2. Syntymävuosi
3. Siviilisääty
 1. Naimaton
 2. Naimisissa (rekisteröity parisuhde)
 3. Avoliitossa
 4. Eronnut
 5. Leski
4. Vakituinen asuinpaikka
5. Koulutusaste uusimman suoritettun tutkinnon mukaan
 1. Peruskoulu
 2. Lukio

3. Ammatillinen koulutus
4. Alempi korkeakoulututkinto
5. Ylempi korkeakoulututkinto
6. Vuosi jolloin olit New Yorkin taiteilijaresidenssissä
7. Residenssikauden kesto
 1. 1 kk
 2. 2 kk
 3. 3 kk
 4. 4 kk
 5. 5 kk
 6. 6 kk
8. Seurasiko perheenjäseniäsi mukaan residenssiin
9. Oletko ollut muissa taiteilijaresidensseissä
10. Jos vastasit kyllä
 1. Suomessa
 2. Ulkomailla
11. Jos vastasit ulkomailla, missä ja milloin?
12. Miksi hait juuri tähän residenssiin
13. Hakuprosessi oli helppo
 1. Likertin asteikko 1-5
14. Kulttuuri-instituutin tarjoamista resursseista oli tarpeeksi tietoa etukäteen
 1. Likertin asteikko 1-5
15. Jos tietoa ei ollut mielestäsi saatavilla, millainen tieto olisi tehnyt residenssikaudestasi onnistuneemman?
16. Residenssipaiikka vastasi odotuksiasi
 1. Likertin asteikko 1-5
17. Jos residenssipaiikka ei vastannut odotuksiasi, millaisia haasteita kohtasit
18. Kulttuuri-instituutista oli käytännön apua saatavilla koko residenssikauden ajan
 1. Likertin asteikko 1-5
19. Kulttuuri-instituutti tarjosi käytännön apua koko residenssikauden ajan
 1. Likertin asteikko 1-5
20. Mikä on kulttuuri-instituutin tärkein tehtävä residenssikauden aikana?
21. Oliko residenssikaudella vaikutuksia taiteellisen työsi sisältöön residenssin aikana ja / tai sen jälkeen? Minkälaisia vaikutukset olivat?

22. Tuotitko residenssikauden aikana uuden teoksen/teoksia? Jos kyllä, mitä?
23. Mikä olisi residenssikauden ihannepituus, miksi?
24. Mitkä asiat tekivät residenssikaudestasi onnistuneen? Entä mikä olisi voinut mennä paremmin?
25. Oliko sinulla kontakteja New Yorkissa ennen residenssiin saapumista? Jos oli, millaisia?
26. Tuottiko residenssikausi uusia kontakteja New Yorkissa? Jos tuotti, millaisia?
27. Auttoiko New Yorkin kulttuuri-instituutti luomaan uusia kontakteja? Jos auttoi, millaisia?
28. Synnyttikö residenssi uusia hankkeita? Jos synnytti, millaisia?
29. Tunnetko New Yorkin taidekenttää paremmin residenssikauden ansios-
ta?
30. Kulttuuri-instituutin tehtävänä on hankkia kontakteja residenssin taiteilijoille
 1. Likertin asteikko 1-5
31. Kansainväliset taiteilijaresidenssit ovat tärkeitä kulttuurivaihdon kannalta
 1. Likertin asteikko 1-5
32. Kerro vapaamuotoisesti kehitysehdotuksiasi tai ideoitasi kulttuuri-
instituutin taitelijaresidenssien kehittämiseen